

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні Вченої ради
УДУ імені Михайла

Драгоманова

20 жовтня 2024 р.

Протокол № 4

Проректор з навчально-
методичної роботи

професор Роман СВЕРНИДУБ

**ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Ландшафтна екологія з основами ґрунтознавства

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

освітньо-професійної програми Екологія

галузі знань 10 Природничі науки

спеціальності 101 Екологія

Київ – 2024

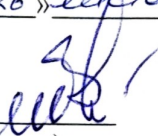
Укладачі програми: Вікторія ЛАВРІНЕНКО – кандидат біологічних наук, доцент, старший викладач

Рецензенти: Тетяна МОРОЗОВА - кандидат біологічних наук, доцент кафедри екології та технологій захисту навколишнього середовища Національного транспортного університету;
Наталія ВОЛОШИНА - професор, доктор біологічних наук, завідувач кафедри екології УДУ імені Михайла Драгоманова

Навчальна програма погоджена гарантом ОПП «Екологія» Валентиною ШЕВЧЕНКО

Обговорено та рекомендовано до затвердження на засіданні Науково-методичної ради УДУ імені Михайла Драгоманова «26» ~~серпня~~ септ 2024 року, протокол № 3.

Голова НМР

(підпис)

Роман ВЕРНИДУБ

(Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

I. Пояснювальна записка

Навчальна програма навчальної дисципліни Ландшафтна екологія з основами ґрунтознавства для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти розроблена відповідно до освітньо-професійної програми Екологія підготовки фахівців зі спеціальності 101 Екологія.

Мета навчальної дисципліни: надання майбутнім фахівцям знань з основ природної організації ландшафтів в умовах антропогенного навантаження, формування теоретичних знань щодо сутності класичного і сучасного ландшафтознавства та ґрунтознавства; забезпечення набуття здобувачами вищої освіти компетентностей, направлених на досягнення глобальних цілей сталого розвитку до 2030 року, проголошених резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1, визначених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року [№ 722](#).

II. Орієнтовний план навчальної дисципліни «Ландшафтна екологія з основами ґрунтознавства»

№ з/п	Назва навчальної дисципліни, шифр за навчальним планом та кількість кредитів ЄКТС	Кількість годин (денна форма навчання)					Кількість годин (заочна форма навчання)				
		Аудиторні лекції	семінарські	Практичні (лабораторні)	СРС	Аудиторні лекції	семінарські	Практичні (лабораторні)	СРС		
1.	Ландшафтна екологія з основами ґрунтознавства, ПП1.08, 6 кредитів ECTS	85	40	-	45	95	18	10	-	8	162
Разом:		85	40	-	45	95	18	10	-	8	162

III. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1. Теоретичні основи ландшафтної екології та ґрунтознавства.

Тема 1. Ландшафтна екологія з основами ґрунтознавства. Загальні поняття про навчальну дисципліну.

Зміст теми. Визначення поняття ландшафтної екології. Предмет та головні завдання ландшафтної екології. Екосистеми ландшафтного рівня та процеси що в них відбуваються. Історія ландшафтної екології. Ландшафт та ландшафтоутворюючі фактори. Процес ґрунтоутворення. Історичні етапи. Природа ґрунту. Трансформація ландшафтів.

Тема 2 Масштаб і ландшафт. Морфологічні одиниці ландшафту. Геохімічний ландшафт, геохімічні аномалії.

Зміст теми. Масштабні рівні прояву природних та антропогенних процесів. Структурні рівні організації природних систем та порядок розміщення деяких із них. Морфологічні одиниці ландшафту. Місцевість та типологія її ґрунтів. Основні ландшафтні комплекси. Геохімічний фон та міграція елементів у ландшафтах залежно від типології ґрунтів. Групи

геохімічних ландшафтів України. Техногенні аномалії ландшафтів.

Тема 3. Динаміка та еволюція ландшафту. Вік ландшафту.

Зміст теми. Динаміка урболандшафтів. Річні, сезонні та добові зміни ландшафтів. Вік Українських ландшафтів. Еволюція природних ландшафтів. Сукцесії в ландшафтних системах. Еволюція антропогенних ландшафтів та трансформація їх ґрунтового складу.

Тема 4. Властивості ландшафтів.

Зміст теми. Системність. Структурність та впорядкованість ландшафтів. Напрями структурного аналізу ландшафту у ландшафтній екології. Типи територіальних конфігурацій ландшафтів. Комфорт ландшафтів.

Тема 5. Класифікація ландшафтів. Ландшафти України та фізико-географічне районування.

Зміст теми. Класифікація природних ландшафтів. Геохора. Класифікація геохор. Класифікаційна система природних комплексів (ландшафтів). Класифікація природних ландшафтів. Класифікація антропогенних ландшафтних систем. Фізико-географічне районування ландшафтів. Властивості ландшафтів фізико-географічних зон України.

Тема 6. Антропогенні ландшафтні екосистеми: проблеми урболандшафту.

Зміст теми. Урбанізовані ландшафти та трансформація ґрунтового складу. Проблеми урболандшафтів. Соціо-екологічні проблеми урболандшафту. Зміна клімату урболандшафтів. Негативні тенденції сучасного стану біопродуктивності та біорізноманіття урболандшафту. Проблеми водного компоненту урболандшафту.

Тема 7. Антропогенні ландшафтні екосистеми: проблеми сільськогосподарського ландшафту.

Зміст теми. Агроландшафти. Екологічні особливості агроландшафтів. Екологічні проблеми ґрунтів. Деградація ґрунтів. Ерозії. Родючість ґрунту. Агробіорізноманіття. Дике, асоційоване та генетичне агробиорізноманіття. Вплив мелірації на агроландшафти. Екологічна стабілізація агроландшафтів.

Тема 8. Техногенний ландшафт та його проблеми.

Зміст теми: Техногенний ландшафт. Техногенне навантаження в межах України. Екологічні проблеми гірничодобувних ландшафтів. Конфігурації техногенних ландшафтів. Екологічні показники оцінки екосистем техногенного ландшафту.

Тема 9. Моніторинг ландшафтних екосистем. Екологічно орієнтоване управління ландшафтними екосистемами.

Зміст теми. Моніторинг ландшафтів. Станції моніторингу ландшафтів. Управління ландшафтами - організація, проектування.

Тема 10. Екологічні закони функціонування ландшафту. Природні конфігурації ландшафтів. Охорона ландшафтів.

Зміст теми. Основні закономірності функціонування ландшафтів. Типи природних конфігурацій. Біоцентрично-мережеві конфігурації ландшафтів. Позиційно-динамічна конфігурація ландшафтів. Охорона ландшафтів. Культурні ландшафти. Рекультивация ландшафтів. Інтерпретація культурних ландшафтів. Культурна цінність ландшафтів.

IV. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Ландшафтна екологія : підручник для студентів вищих навчальних закладів / В. М. Гуцуляк, Н. В. Максименко, Т. В. Дудар. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 284 с
2. Аверченко В. І. Самойленко Н. М. Ґрунтознавство: навч. пос. Харків : Мачулін, 2018. 118 с. <https://core.ac.uk/download/pdf/275821411.pdf>
3. Аріон О. В., Купач Т. Г., Дем'яненко С. О. Основи ґрунтознавства : навч.- метод. посіб. Київ : ВПЦ "Київський університет", 2021. 327 с. https://geo.knu.ua/old/images/doc_file/navch_lit/Arion_Grunty.pdf
4. Аріон О.В. Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства: Навчально-методичний посібник / О.В.Аріон, Т.Г.Купач, С.О.Дем'яненко. – К., 2017

http://geo.univ.kiev.ua/images/doc_file/navch_lit/Gruntoznavstvo.pdf

5. Landscape genetics: concepts, methods, applications / Edited by Niko Balkenhol, Samuel A. Cushman, Andrew T. Storfer, and Lisette P. Waits. – Chichester : John Wiley & Sons, 2016. – 264 p
http://bookwu.net/book_landshaftna-ekologiya_1075/43_rozdil-12-landshaftnoekologichni-doslidzhennya
6. Лико Д.В. Охорона і раціональне використання земельних ресурсів: навчальний посібник. / Д.В. Лико, С.М. Лико, В.І. Долженчук, О.І. Портухай. – Херсон: Олді-плюс, 2016.
<https://oldiplus.ua/downloads/262.pdf>
7. Міхелі С.В. Українське ландшафтознавство: витоки, становлення, сучасний стан: Монографія. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2014.
<https://www.twirpx.com/file/334792/>
8. Позняк С.П. Актуальні проблеми ґрунтознавства і географії ґрунтів: навчальний посібник. – Львів, ЛНУ імені Івана Франка, 2017. http://nbuv.gov.ua/j-pdf/grunt_2011_12_3-4_21.pdf
9. Exploring physical geography. New York: McGraw-Hill Education, 2015. 692p
<http://www.geomorph.univ.kiev.ua/research/physical-geography-andgeomorphology.html>
10. Національний атлас України: презентація / Державне науково-виробниче підприємство «Картографія». – Київ, 2007. – 62 с. // [Електронний ресурс]. – URL : <https://www.cadastre.bg/archive/8zasedanie/prezentacii/ukraina/NAU.pdf>
11. Національний атлас України: прототип електронної версії // [Електронний ресурс]. – URL : <http://wdc.org.ua/atlas/default.html>
12. Інформаційний портал «Карти України». Ландшафти // [Електронний ресурс]. – URL : <http://geomap.land.kiev.ua/landscapes.html>.